EUROPEAN ROMA MEDIA NETWORK

SPECIAL EDITION 04 · ROMANI · GURBETI · LATINICA

KANA I GLEDANOST AČHEL MAJVAŽNO KATAR O ČAČIPE

Katar e faraonura dži ko svemiro: kon phenel e ternen Romenge baš amaro palunipe?

AUTORO THAJ ISTRAŽIVAČO: Antonije Alijević

IZDAVAČO: ROMA VOICE · European Roma Media Network

Datumo e pripremako: 25. oktobar 2026.

Romani · Gurbeti · 10 poglavlja

01. Jekh rat, but priče katar avas

Te odlučisaras katar aven e Roma samo pala odova so šunas pe društvene mreže, ande jekh rat džalas katar jekh hasardo izraelsko pleme, preko e egipatske faraonura, dži ki civilizacija savi avili andar o svemiro. O telefono mukhlas te pherel pe, a ko pučipe „Katar sam?“ avilenas amen majcara odgovorura nego angleder.

Ande akaja zbrka isi vi so te asal pe. Ali pale odova so šaj te anel trubul ozbiljno te vakeras.

Već masekura dikhav thaj šunav pojedine manušen save objasninen katar aven e Roma. Šunav so paćan, sar raspravljinen pe thaj sar sigurno vakeren pale događajura baš save varekana na den izvoro savo šaj te proveril pe. Akava teksto kerav pala odova so dikhlem thaj šundem; na vakerel pale sa e Roma niti pale sa so isi pe mreže.

Ko početko isi jekh jednostavno pučipe: sar te džanas so si nečije paćape, a so si odova so šaj te dokažil?

Ande jekh skrolovanje resas katar e purane carstvura dži ko svemiro; dži ko originalno dokumento varekana na resas ni dži ko krajo e emitovanjasko. Odoleske varekaj ka asas ko preterivanje, a pala odova ka ačhas thaj ka proverinas o podatko.

02. Jekh narodo, but bare priče

Kana dikhas so isi pe društvene mreže, šunas razna objašnjenja katar aven e Roma. Ande odova so dikhlem thaj šundem, spominjinen pe Izrael, e faraonura, e Himalaja, o sanskrit thaj čak civilizacije andar o svemiro. Akate prenosiv so o autoro šunda baš odola tvrdnje; akala nane utvrđime činjenice baš amaro poreklo. Te proverinas jekh izjava, trubun amen lake tačna lafura, o datumo, o konteksto thaj o izvoro.

Ande jekh rat džanas preko nekoliko kontinentura thaj nekoliko hiljade berša. O telefono ačhel ko isto astali, a amare pretcura ande odova vreme menjinen trin civilizacije. Pala e šala ačhel ozbiljno pučipe: so svako tvrdnja čače značil thaj pe soste ačhel?

Kana vareko phenel: „Amen sam Izraelci, hasardo pleme“

Majangle trubul te objasninas pale kaste vakeras. E purane Izraelci, e avdisutne izraelske državljanura thaj e manuša save pripadinen ki jevrejsko vera nane isto. Ande akaja priča dikhas o navodno poreklo katar jekh purani zajednica.

O predanje pale e hasarde plemena phandel pe e severnone kraljevstvosa Izrael, savo pelo telal e asirsko vlast ando ohto vek angle nevi era, kana bičhalde e manušen zorasa andar lengere khera. Pale odova so avilo odola zajednicencar kerde pe but predanja. Kroz e vekura phandenas razne naroden odola hasarde plemenencar. Samo odova kaj vareko del amen odova anav nane dokaz katar avas. [15]

Kana vareko phandel akaja priča e Romencar, trubul te objasnil i veza: save plemencar, ande savo vreme thaj pala save izvorura? Savo dokumento phandel odola purana zajednica e pretcurencar e avdisutne Romengere? Sar objasnil pe i istorija e romane čhibaki?

O naučno rad e Moorjani thaj lakere saradnikurengo pale šov romane grupe podržil južnoazijsko thaj evropsko poreklo e populacijengo save istražisarde, thaj sikavel severozapadna Indija sar važno izvoro e južnoazijsko nasleđesko. Akava na potvrđil kaj e Roma sar narodo si jekh hasardo izraelsko pleme. Nane ni rodoslov svake familijako. [8]

Isi pojedincura save jasno phenen kaj dobisarde otkrivenje katar o Isus. Otkrivenje akate značil kaj o manuš paćal kaj o Del saopštisarda vaj sikada leske o čačipe. Amen prenosinas sar on objasninen so doživisarde; odolesa na potvrđinas kaj odova saopštenje čače avilo. Šaj te objasninen so duhovno doživisarde. Ali sar ka proveril lengiri istorijsko tvrdnja jekh manuš savo odova na doživisarda? O paćape šaj te ovel but lično; te phenel pe katar avel sa o narodo, trubun dokazi save šaj vi aver manuša te dikhen thaj te proveren.

Odova so hasardo si andar i istorija na arakhas te pheras les e prvone pričasa savi sviđol pe amen.

Kana vareko phenel: „Amen sam Egipćani, potomci e faraonenge“

Akate isi čačuno istorijsko trago savo trubul te objasnil pe. O izdanje e Savetosko Evropako opišil „Mali Egipat“ ko Peloponezo, ande avdisutni Grčka, thaj sar ande evropske hronike mešisarde odova anav e Egiptosa ko Nilo. Odoleske jekh zapis kaj neko grupa avili andar „Egipat“ trubul te čitil pe e thanesa, e vremesa thaj e značenjosa e anavesko ande gindura. [6]

Odova pomožil amen te razuminas sar i egipatsko priča šaj te širil pe. Ali maškar o istorijsko anav „Egipćani“ thaj i tvrdnja „potomci e faraonenge“ isi bari razlika. Čak te dokažisaras kaj jekh familija dživilas ando Egipat, odolesa još na dokažisaras kaj avel katar jekh vladarsko dinastija.

Kaj vareko dživilas, savo anav aver manuša denas les thaj katar avel leski familija si trin različita pučimata. Pale tvrdnja kaj avas katar e faraonura trubun konkretna podatkura: pale savi dinastija vakeras, andar savo vreme, thaj savo dokaz phandel odola manušen e pretcurencar e Romengere?

I piramida si veličanstveno spomeniko. Ali jekh slika e piramidaki pala o govorniko našti te menjil o familijako stablo. Trubul te istražinas amare pretcuren vi kana pala lengere anava na arakhas kraljevsko titula.

Kana vareko phenel: „Amen avas andar e Himalaja“

Pe savo than gindil pe thaj ande savo vek? O govorniko vakerel pale rano poreklo, pale jekh than kaj ačhile pe migracija vaj pale predanje jekhe familijako? Akala pučimata trubul te razdvojinas angleder te anas zaključko.

O istraživanje savo upućil pe severozapadna Indija na del amen korkoro o anav jekhe himalajsko gavesko andar savo avile sa e Roma. E autorura e genetičke istraživanjengere upozorinen kaj isi granice dži kaj šaj te razlikujinen majcara geografske područja. [8]

I tvrdnja trubul jasno te phenel pe, te šaj te proveril pe. Trubun o than, o vreme, o izvoro thaj objasnipe sar phandaven pe e nalazi. Jekh planina šaj te ovel pe drom e amare pretcurengo. Lakere visinasa i priča na ačhel majpouzdano.

Kana o poreklo ačhel obećanje pale država

Maškar e priče save šundem isi vi o gindo kaj šaj te kinas „jekh vast phuv“ thaj te keras država. Šundem vi tvrdnja kaj e Romenge navodno trubulas te pripadnil jekh than ko Balkano ande obliko e polumesečesko, soske navodno amen samas o prvo narodo ko Balkano.

Akate o istraživanje e porelosko ačhel pučipe pale političko projekto. So čače predložil pe: te kinel pe privatno phuv, te kerel pe kulturno centro, autonomija vaj suvereno država? Akala nane ista stvarura.

O prvo člano e Konvencijako andar Montevideo phenel kaj trubun stalno stanovništvo, određeno teritorija, vlast thaj sposobnost te kerel pe odnosura aver državencar. Akava si važno okviro te vakeras baš država, ali na del sa e odgovorura pe svako avdisutno teritorijalno sporo. Jekh ugovoro kaj kindi si parcela korkoro na sikavel kaj akala uslovura ispunime si. [11]

Pale priča baš obećime teritorija rodas dokumento: kon obećisarda, kaske, kana thaj save ovlašćenjosa? Pojedincura predstavinen pe sar generalura vaj vođe save trubun te kiden sa e Romen. Pale gasavi funkcija rodas objasnipe e mandatasko, sar birisarde pe, savi zajednica predstavinen thaj sar odgovarinen pale obećanja.

O obliko e polumesečesko šaj šukar te dićhol pe mapa. Ali e manuša save dživen pe odola thana isi len prava, khera thaj pengere glasura. Jekh ozbiljno predlogo trubul vi pale lende te vakerel. O obliko e granicako nane potpiso pe sporazumo.

Kana vareko phenel: „Amen sam o prvo narodo e svetosko vaj e Balkanosko“

So značil „prvo“: e prve manuša pe jekh than, o majphuro anav jekhe zajednicako, o majangleder jezičko trago vaj i majphuri država? Te na džanas tačno so značil o alav, lako mešinas različita pučimata.

O istraživanje e pećinako Bačo Kiro ande Bugarska dokumentujil kaj o Homo sapiens odothe sas angleder majbut katar 45.000 berša. Akala nalazi na dokažinen kaj odola manuša sas len o identiteto nekom avdisutne narodosko. [13]

I tvrdnja kaj manuša dživenas odothe but angleder thaj i tvrdnja kaj isi neprekinuto romsko etničko kontinuiteto roden različita dokazi. Trubul te sikavel pe i veza kroz o vreme. Isto si kana vareko phenel kaj sa o znanje savo trubul e manušenge avilo baš amendar: savo znanje, andar savo vreme, andar savo izvoro thaj save dromesa prenosisajlo?

Na dobil o narodo nagrada baš o majphuro manušikano poreklo samo soske majzoraleste phenel kaj si o prvo. Šaj te ovas ponosna pe amare pretcura vi te na takmičinas amen e sa avere pretcurencar pe phuv.

Kana vareko phenel: „Amen avilam andar o svemiro thaj phutras vremenske portali“

Šundem tvrdnje kaj amen sam jekh civilizacija andar o svemiro, andi akate te pomožil e manušenge, thaj kaj amen sam o jedino narodo savo šaj te phuterel vremenske portali. Te o govorniko vakerel simbolično, trubul te objasnil e simbolura. Te phenel kaj isi amen čačuni telesno sposobnost, trubun postupko, merenje thaj nezavisno proveripe.

Varekon objasninen pengoro paćape sar moć te džan kroz vremenske portali ande aver vremena vaj maškar civilizacije. Trubul te džanel pe da li vakerena pale suno, vizija, meditacija, metafora vaj čačuno telesno putovanje. Akala si različita tvrdnje. Pale telesno putovanje rodas tačno opisipe so sas, manušen save nezavisno dićhle odova thaj podatkura save šaj te proveren pe; samo odova kaj o govorniko sigurno vakerel na sikavel kaj čače putujisarda.

I NASA objasnil kaj i brzina thaj i gravitacija menjinen sar o vreme džal, so si važno vi pale satelitske satova. Odova objasnipe na potvrđil kaj e manuša jekhe narodoske šaj te phuteren vremenske portali. [10]

Pale navodno sposobnost trubul te sikavel pe so dešol pe, telal save uslovura thaj da li aver istraživačura šaj te proveren o rezultato. E lafura „energija“ thaj „kvantno“ ande vakeripe na menjinen o eksperimento.

Majangle avilas amen šukar te phutras o linko ko dokumento. O putovanje kroz e vekura šaj te ažućarel dži kaj ka proverinas i prvo strana.

A kaj si o Ali Baba thaj o Aladin?

Pala sa došel mange te kerav šala: još samo ažućarav te das vi e Ali Babas potvrda baš romsko poreklo, a e Aladinos mandato te vodil i lampa. Te proverinas odmah vi amari šala: i čarobno lampa si e Aladinoski; o Ali Baba si o junako andar i priča pale e saranda razbojnici, e pećinasa savi phuterel pe čarobne lafencar. Odova šaj te proverinas ande same priče. I šala si pe odova kana književne junakenge das poreklo sar amen kamas. [5]

E terne save šunen sa akala priče roden katar aven, kaske pripadinen thaj kon si. Uz svako bari priča trubul te dobinen objasnipe thaj te šaj te proveren la. Ande e avere poglavlja posebno ka dikhas o paćape, o sanskrit, e istraživanja, o autoriteto thaj e love.

Izvorura pale akava poglavlje

[15] Encyclopaedia Judaica / Jewish Virtual Library. Ten Lost Tribes. Istorijsko konteksto thaj e kasnije predanja pale e hasarde plemena.

https://jewishvirtuallibrary.org/ten-lost-tribes

[8] Priya Moorjani et al. (2013). Reconstructing Roma History from Genome-Wide Data. PLOS ONE 8(3), e58633.

https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0058633

[6] Savet Evropako. Arrival in Europe. Factsheets on Romani History 2.0, posebno strana 4: Little Egypt thaj e istorijske anava.

https://rm.coe.int/arrival-in-europe-factsheets-on-romani-history/16808b1908

[10] NASA Space Place. Is Time Travel Possible? Objasnipe sar o vreme džal pala i relativnost thaj sar odova razlikujil pe katar o putovanje kroz o vreme ande filmura.

https://spaceplace.nasa.gov/time-travel/en/

[11] Konvencija andar Montevideo pale prava thaj obaveze e državengere (1933), člano 1. O teksto e ugovorosko ande zbirka e Pravno fakultetoski e Univerzitetosko ando Oslo.

https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.html

[13] Jean-Jacques Hublin et al. (2020). Initial Upper Palaeolithic Homo sapiens from Bacho Kiro Cave, Bulgaria. Nature 581, 299-302.

https://www.nature.com/articles/s41586-020-2259-z

[5] Andrew Lang (uredniko). The Blue Fairy Book. Aladdin and the Wonderful Lamp; The Forty Thieves. Originalna književne tekstura, Project Gutenberg.

https://www.gutenberg.org/files/503/503-h/503-h.htm

03. O paćape isi les pengoro than. I istorija rodel proveripe.

Odova so jekh manuš doživil ande piri vera šaj leske but te značil. Ali jekh istorijsko tvrdnja pale sa o narodo rodel izvorura save šaj te dikhen vi odola manuša save na doživisarde odova.

Kana vareko phenel kaj e Roma spominjinen pe ando Kuran, trubul te del i sura, o ajet, o originalno alav thaj te objasnil soske odova značil baš e Romen. Kana phenel kaj e verske tekstura lije si amendar, trubul te sikavel save tekstura, kana nastanisarde thaj e dokazi sar prenosisajle.

Pale veza e faraonencar vaj e hasarde plemencar trubun izvorura save phanden odola purana zajednica e pretcurencar e avdisutne Romengere. I tvrdnja kaj avas andar o svemiro rodel izuzetno zorale dokazi save šaj nezavisno te proveren pe.

Te poštujinas e manušes savesa vakeras značil vi te pučas les ozbiljno: kaj šaj te proverinas odova so phenes? Kana rodas izvoro, na las nikaste o pravo te paćal.

Isi vi konkretno primero sar te proverinas o anav: o Diyanet objasnil kaj o alav er-Rûm ando anav e surako 30 značil e Vizantincuren. Te vareko odola alavesa dokažil kaj vakerel pe pale e Roma, nane dosta kaj e lafura slično šunon; trubul te uporedil pengoro tumačenje e originalosa thaj e istorijsko kontekstosa. Akava na rešuil sa so šaj te tumačil pe ande vera, ali jasno sikavel pale soste akava primero vakerel. [7]

O manuš šaj but te paćal thaj ipak pažljivo te proveril o citato. Šaj jekhetane te poštujinas i vera thaj te čitinas e izvorura.

Kana ande vakeripe mešinen pe „Roma“ thaj „Rimljani“, trubul te ačhas ko originalno anav. Nane dosta duj lafura slično te šunon. Trubul te čitinas pale kaste o alav vakerel ande odova teksto, e prevodosa thaj e objasnipasa. Te o govorniko vakerel pale aver odlomko, dikhas baš odova. Jekh proverime primero na rešuil svako moguće tumačenje.

Isto si pale tvrdnja kaj i Tora, i Biblija vaj o Kuran lije si katar e Roma: savo odlomko, andar savo majphuro romsko izvoro, sar džanel pe kana odova nastanisajlo thaj save dromesa prenosisajlo o teksto? Bi odola dokazengo i tvrdnja ačhel neproverime. Te poštujinas o sveto teksto značil vi pažljivo te čitinas les.

Izvorura pale akava poglavlje

[7] Diyanet. Rûm Suresi - Türkçe Meal (2021). Objasnipe e surako 30 thaj e istorijsko značenjasko e alavesko er-Rûm.

https://dijital.diyanet.gov.tr/Dinle/kuran-meali-sureler/rum-suresi-turkce-meal?id=2630

04. O sanskrit nane čarobno alav

O sanskrit si jekh čhib. I romani čhib si ande indoarijsko familija e čhibengi. Ježić thaj Katavić ande naučno rad andar 2016. pratin e gramatičke oblicura e romane čhibake preko e srednjoindoarijske čhiba dži ko staroindoarijsko slojo, ande savo si vi vedski thaj sanskrit. Akaja si konkretno veza maškar e čhiba. [1]

Andar akaja veza na izlazil kaj sa e vere thaj sa o znanje lije si katar e Roma. Pale gasavo zaključko trubun posebna dokazi baš e tekstura, e datumura thaj e kontaktura.

Jekh slično alav šaj te ovel početko jekhe pučipasko. O istraživanje rodel sistematsko poređenje e gramatikako, e glasovnih promenengo thaj e istorijako e čhibaki; vi o Matras objasnil soske odova postupko si važno. [3]

Te odlučisaras katar avas samo pala o zvuko savo pindžaras, svako dujto đili šaj te ačhol međunarodno naučno konferencija. I čhib šaj but te phenel amen, kana pučas la tačna pučimata.

I srodnost e čhibengi istražil pe pravilencar thaj poređenjosa. Te svako slično alav proglasinas sar dokaz kaj sa o sveto prepisujisarda amendar, o rečniko brzo ka ačhol knjiga ande savi rodas so avera dužin amen. Pale istorijsko zaključko trubul majbut katar duj lafura save slično šunon.

Kana vareko phenel kaj amen sam „andar o sanskrit“, pučas da li vakerel pale čhib, manuša, teritorija vaj određeno istorijsko vreme. Akala si različita pučimata. I lingvistika na rodel samo jekh slično alav; proveril sa o sistemo e vezengo maškar glasura, oblicura thaj značenja kroz o vreme.

Trubul te razlikujinas vi e faze andar amaro palunipe. O projekto e romane lingvistikako andar Mančester opišil jekh rano faza e čhibaki sar phandli e centralno Indijasa. Akava nane isto pučipe sar katar avel jekh genetičko nasleđe vaj save dromesa palo odova putujisarde e manuša. Jekh rečenica „Avilam odothe“ često učharel but različita pučimata pale istraživanje. [16]

Kana arakhas sličnost ande aver čhib, trubul te proverinas da li o alav avilo andar zajedničko izvoro, da li lijelo si andar aver čhib vaj slučajno slično šunol. A kana vareko phenel kaj jekh celo vera vaj civilizacija lijeli si katar e Roma, trubul posebno te dokažil save tekstura, kana nastanisarde thaj sar prenosisajlo o znanje. Samo i srodnost e čhibengi na dokažil kaj amen kerde odova.

Kana vareko phenel: „Amen sam e prve manuša ando sanskrit“

Akaja tvrdnja trubul tačno te prenesil pe, ali vi odmah te objasnil pe o problemo: o sanskrit si čhib, pa e lafura „e prve manuša ando sanskrit“ korkore na phenen pale savi teritorija vaj savo narodo vakerel pe. Da li o govorniko gindil pe e prve manuša save vakerenas sanskrit, pe e prve manuša save spominjinen pe ande jekh teksto vaj pe versko predanje sar nastanisarde e manuša?

Te del odgovor, trubul te phenel o anav e delosko, o poglavlje vaj o stiho, o originalno alav, o prevodo thaj kana nastanisajlo o teksto. Pala odova trubul te sikavel soske odova anav značilas baš e Romen. O anav andar jekh purano teksto na ačhel anav jekhe avdisutne narodosko samo soske amen gija tumačinas les ande jekh emitovanje.

Jekh anav savo šaj te avel ande gasavi rasprava si Manu. Ande Manusmriti 1.33 predstavime si kroz versko priča sar nastanisajlo thaj sar kerda o sveto, e vezasa e bićesa Viradž. Akava si konkretno teksto savo šaj te čitinas thaj te tumačinas. Odova odlomko korkoro na phenel kaj e avdisutne Roma si e prve manuša e svetoske. Akate das les te objasninas o predanje; na pripisinas jekhe određenone govornikoske tvrdnja savi na dokumentujisardam. [20]

Kon si o Hanuman thaj pale save moći vakerel pe?

Ande odova so šundem isi vi pojedincura save paćan kaj isi len moći sar e Hanumanoske. Majangle trubul te objasninas o anav: o Hanuman si božansko figura ande hinduističko tradicija thaj važno junako e eposko Ramajana. Sikaven les majmunolikone obeležjencar, sar vanara. Ando predanje si o verno savezniko e Ramasko; pripisinen les nadprirodno zor, te šaj te menjil pengoro obliko thaj izuzetno bare skokura. Akava opišil versko thaj epsko predanje. [17,22]

Jekh konkretno primero si i priča sar inđarda i planina e sastjarne čarencar te sastjarel e ranime Lakšmanas; odova sikavel vi jekh skulptura savi arakhel o Britanski muzejo. Aver predanje, savo objasnil o Metropolitan muzejo, phenel kaj o Hanuman sar čhavoro gindisarda kaj o Kham si zrelo voće thaj probisarda te xal les. O muzejsko opisipe dokumentujil i priča thaj sar sikaven la ande umetnost; nane merenje e telesne moćengo e avdisutne manušengere. [18,19]

Kon si e aver lica andar akala predanja?

O Rama si o glavno junako e Ramajanako, princo thaj ande hinduističko tradicija avatar, odova značil božansko otelovljenje e Višnuosko. I Sita si leski romni, savi otmil o Ravana, o vladari e Lankako, savo ando epo opišime si sar demonsko kraljo deše šerencar. O Hanuman pomožil e Ramas te arakhel la thaj te izbavil la. [17,22]

O Lakšmana si e Ramasko majterno phral thaj lesko verno savezniko. O Vaju si o del e balvalako, savo ando predanje spominjil pe sar e Hanumanosko dad. Akala anava pomožin amen te razuminas e odnosura ande priča; nane spisko e istorijski potvrđime pretcurengo e romane narodoske. [17]

Te na mešinas e anava: ande jekh uobičajeno prikazo e hinduističko trojstvosko o Brahma phandel pe e stvaranjosa, o Višnu e održavanjosa, a o Šiva e razaranjosa thaj e preobražajosa. Akava si skraćeno opisipe jekhe versko okvirasko; različita hinduističke tradicije isi len vi majkompleksna thaj različita tumačenja. O Hanuman, o Rama, o Manu thaj akala božanstva nane isto lice thaj nane len isto uloga. [21]

O paćape ando Hanuman thaj i tvrdnja „Isi man leskere moći“

O manuš šaj te lel sar primero i vernost, i hrabrost vaj te služil averenge, sar phenel o predanje. Kana phenel kaj isi les isto telesno moć, onda phenel aver tvrdnja: savi tačno sposobnost, sar sikavel la, kon nezavisno proverisarda la thaj telal save uslovura šaj o rezultato te ponovil pe?

I veza e romane čhibaki e indijske čhibencar na prenesil automatski e nadprirodne sposobnosti e književne thaj verske figurengere pe e manuša save vakeren romanes. Ni o poštovanje e Ramajanako na rodel amendar te prihvatinas bi proveripasko jekhe avdisutne manušeski tvrdnja pale leskere moći.

O predanje trubul te čitinas te razuminas les. Jekh javno tvrdnja pale sposobnost trubul te proverinas. Amare čhavorenge trubul te objasninas akaja razlika, te šaj te pindžaren i kultura thaj te arakhen pengiri sloboda te pučen.

Izvorura pale akava poglavlje

[1] Mislav Ježić; Katarina Katavić (2016). Sanskritske i prakrtske osnove romskoga jezika. Filologija 66, 19-34.

https://hrcak.srce.hr/index.php/en/clanak/274512

[3] Yaron Matras (2010). The Roots of Romani. Romani in Britain: The Afterlife of a Language.

https://www.cambridge.org/core/books/abs/romani-in-britain/roots-of-romani/D9D1511FA117F718AF15ABC1F206FB85

[16] Romani Linguistics and Romani Language Projects, Manchester. Proto-Romani. Rano istorija e čhibaki thaj e centralnoindijske osobine.

https://www.kratylos.org/~raphael/romani/whatis/language/protoromani.html

[17] Michael C. Carlos Museum, Emory University. List of Characters: The Ramayana in Indian Painting. O Hanuman, o Rama, i Sita, o Lakshmana, o Ravana thaj o Vayu.

https://digitalprojects.carlos.emory.edu/exhibits/show/ramayana/ramayanalistofcharacters

[18] British Museum. Figure of Hanuman, 1922,1020.4. O predanje sar inđarda i planina e sastjarne čarencar te sastjarel e Lakšmanas.

https://www.britishmuseum.org/collection/object/A_1922-1020-4

[19] The Metropolitan Museum of Art. Hanuman in His Tantric Five-Headed Pancha Mukha Form, online zapiso 826439, inventarsko brojo 2019.209. O predanje kaj o Hanuman gindisarda kaj o Kham si voće.

https://www.metmuseum.org/de/art/collection/search/826439

[20] Manusmriti 1.33: Creation of Manu. Originalno teksto thaj o komentaro e Medhatithisko, o prevodo e Ganganath Jha-esko (1920), Wisdom Library.

https://www.wisdomlib.org/hinduism/book/manusmriti-with-the-commentary-of-medhatithi/d/doc145442.html

[21] Herbert F. Johnson Museum of Art, Cornell University. Brahma, Vishnu, and Shiva, inventarsko brojo 2011.088.001.

https://emuseum.cornell.edu/objects/44745/brahma-vishnu-and-shiva

[22] Norton Simon Museum. Hanuman, F.1972.45.05.S. O Rama sar avatar e Višnuosko thaj e Hanumanoski uloga ande Ramajana.

https://www.nortonsimon.org/art/detail/F.1972.45.05.S/

05. So e istraživanja podržin thaj so još na džanas

O istraživanje e Mendizabal thaj lakere saradnikurengo andar 2012. analizirisarda 13 romane grupe andar Evropa. Lengere nalazi podržin zajedničko poreklo e istražime populacijengo andar severna, odnosno severozapadna Indija, thaj kasnije mešanje avere populacijencar. [2]

Akava nane biografija svake romane familijako. O istraživanje isi les određeno uzorko thaj metode; leskere zaključkura na den odgovor pe svako pučipe baš amaro palunipe.

Odoleske trubul te čitinas so o istraživanje čače phenel, save podatkura koristil thaj kaj priznajil pengere granice. E jezičke thaj e genetičke nalazi isi len pengere dometura. Na odlučinen savi vera isi varekas, keci vredil vaj da li isi les pravo te pripadnil ki zajednica.

Odova so naj ande dokumentacija ačhel than pale istraživanje. Korkoro na potvrđil i priča savi majbut sviđol pe amen. I rečenica „Akava još na džanas“ šaj te ovel o majpošteno kotor jekhe ozbiljno bućako.

O aver istraživanje, e Moorjani thaj lakere saradnikurengo andar 2013, analizirisarda šov romane grupe. E nalazi podržin južnoazijsko thaj evropsko poreklo e istražime populacijengo, e severozapadno Indijasa sar važno izvoro e južnoazijsko nasleđesko. E autorura dikhen vi e granice e uzorkoske thaj e modelengere. [8]

Odoleske trubul ozbiljno te uporedinas e istraživanja. O široko nalaz baš indijske korenura korkoro na potvrđil jekh tačno than pe Himalaja, hasardo pleme vaj političko pravo pe teritorija. O DNK nalaz na avel e krunasa, e generalsko činosa vaj e vlasničko listosa.

Izvorura pale akava poglavlje

[2] Isabel Mendizabal et al. (2012). Reconstructing the Population History of European Romani from Genome-wide Data. Current Biology 22(24), 2342-2349.

https://doi.org/10.1016/j.cub.2012.10.039

[8] Priya Moorjani et al. (2013). Reconstructing Roma History from Genome-Wide Data. PLOS ONE 8(3), e58633.

https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0058633

06. I titula ko profilo thaj i bući pala late

Pe mreže dikhas titule e profesorengere, e magistrengere, e romologengere, e istoričarengere thaj e lingvistengere. Kana vareko koristil i titula sar dokaz e autoritetosko, opravdano si te proverinas i ustanova, ande savi oblast si stručno thaj e radura save objavisarda.

Bi dokazengo na ka phenas kaj vareko izmisljisarda i diploma. Na ka odbacinas ni jekh vredno nalaz samo soske arakhla les manuš bi akademsko zvanjasko. Jekh familijako dokumento vaj arhivsko trago rodel te proveril pe katar avel, kana nastanisajlo thaj lesko konteksto, bilo kon te arakhla les.

Pe varekaj profilura i titula odmah dićhol pe. Ali dži ko izvoro, nažalost, trubul majbut te skrolujil pe.

Katar e stručnjakura očekujinas vi objasnipe savo šaj te razuminas. Te jekh terno manuš na razumil o predavanje, trubul te šaj te pučel. Jekh ozbiljno istraživačo džanel te phenel so džanel, so pretpostavil thaj kaj šaj te grešil.

Kana ko profilo isi majbut titule nego linkura ko radura, ačhel jekh jednostavno bući: te phutras o rad, te arakhas e autoros thaj te čitinas o argumento. Odova pravilo važil vi pale diplomirime stručnjako vi pale samostalno istraživačo - thaj vi pale akava teksto savo akana čitinen.

07. Kana avereski gledanost anel holi

Ande odova so dikhav primećujiv vi sar i rasprava ačhel takmičenje maškar kanalura. Kana aver emitovanje anel majbut publika, pojavinen pe holi, prozivke thaj osporavanje e manušesko savo vakerel. Te proverinas jekh gasavo slučaj, trubul amen o tačno snimko thaj lesko konteksto.

Onda o pučipe „Kon isi les dokazi?“ lako hasajvel pala o pučipe „Kon akaja rat isi les majbut manuša save dikhen les?“ I istorija još nane razjasnime, ali i gledanost već brojinel pe.

Samo o broj e publikako na sikavel soske vareko holjajvel. Šaj te opišinas e lafura thaj e postupkura; bi avere dokazengo na trubul te phenas sar utvrđimo kaj i ljubomora si o motivo.

E publikake majvažno si: da li o govorniko del odgovor ko pučipe, sikavel o izvoro thaj mukhel te proveril pe? Vaj o vakeripe džal ande obračuno avere kanalosa? E terne save avile te sikljoven nešto pale pengere pretcura na trubun te ačhen navijačura ande tuđo svađa.

O UNESCO ando 2024. pučla 500 kreatoruren ande 45 države: 62% na proverinas e informacije rigorozno thaj sistematski angleder te podelinen len, a 42% koristinas e lajkura thaj e deljenja sar glavno znako kaj i informacija si pouzdano. Akala nane podatkura posebno pale romane kreatorura. [9]

Aver lafencar, o aplauzo šaj te sikavel kaj i publika si zadovoljno. Na sikavel kaj o dokumento si čačuno. Te o broj e ilengo potvrđinas i istorija, e arhivuren trubunas dugmad te bičhalen pe poklonura.

Izvorura pale akava poglavlje

[9] UNESCO (26.11.2024). Behind the Screens: saopštenje pale pučipe 500 kreatorurenge ande 45 države.

https://www.unesco.org/en/articles/2/3-digital-content-creators-do-not-check-their-facts-sharing-want-learn-how-do-so-unesco-survey

08. E love, e fondura thaj amari obaveza te proverinas

Kana kiden pe donacije, bikinen pe sadržajura vaj spominjinen pe projektura thaj fondura, phutren pe konkretna pučimata: soske roden pe e love, kon vodil len thaj so si obećime?

Plaćime istraživačko thaj obrazovno bući šaj te ovel pošteno thaj potrebno. I tvrdnja baš zloupotreba rodel dokumentura: e uslovura e projektoske, e podatkura pale uplate, e obaveze thaj e rezultata save ostvarisajle.

Ni šukar vakeripe ni skupo kravata nane finansijsko izveštaj. Ali ni odova kaj na slažinas amen e govornikosa nane dokaz kaj čorda e love.

Ande akava teksto nane amen dokumentacija save osnovasa šaj te phenas kaj vareko nezakonito zaradisarda vaj zloupotrebisarda e fondura. Keras pravilo e proveripasko savo važil vi pale ROMA VOICE: kana rodas te paćan amen vaj te podržin amen, trubul te objasninas amari bući thaj lakere rezultata.

Šunav vi govornikuren save predstavinen pe sar manuša save but mišto džanen e budžetura e romane fondurengere. Phenen kaj odola love si „sa amare“, roden te paćas len thaj obećinen kaj sa amen ka barvaljaren kana ka završinen pengoro zadatko. Uz odola poruke avel vi i najava kaj e Romen ažićarel „sumnakuno vreme“.

Gasave obećanja phutren but konkretna pučimata. Pale savo fondo vakerel pe, pale savo periodo thaj keci love? Da li vakerel pe pale planirime budžeto, odobrime projekto, phutardo konkurso vaj e love save već isplatisarde pe? Kon šaj te prijavil pe, pala save pravila thaj kon odlučil kaske ka den pe?

Trubul te objasnil pe vi so e lafura „amare love“ čače značin: kaske namenime si, kon vodil len thaj so i zajednica trubul te dobil. I tvrdnja kaj vareko ka barvaljarel sa e Romen rodel jasno plano, izvorura e lovenge, sar ka podelil len, rokura thaj objasnipe sar šaj te proveril pe o obećanje. Jekh cifra savi vareko phenel sigurimasa na sikavel kaj e love dostupna si varekaske vaj kaj ka oven isplatisarde.

O sumnakuno vreme šukar šunol. Majangle avilas amen šukar o tačno anav e fondosko, dokumento thaj računica. E manuša save roden drom andar o čororipe trubun te dobinen informacije save šaj te razumin thaj predlogura save šaj te ostvarinen pe. Ande akava teksto na utvrdinas kaj jekh govorniko čorda love; rodas osnovo pale finansijske obećanja save del e publikake.

O pregledo e Evropsko komisijako sikavel kaj i podrška te uključinen pe e Roma džal kroz različita programura thaj različita načini sar vodin pe. Akava na opišil jekh zajedničko računo save lovencar šaj te raspolagil svako govorniko savo vakerel pale e Roma. Akava zaključko anas pala i struktura e programengi; pale bilo kasko konkretno pristupo ko love rodas posebno dokaz. [12]

I Komisija opišil o ESF+ sar programo pale zaposljavanje, obrazovanje, veštine thaj socijalno uključivanje. Odova opisipe korkoro na obećil kaj sa e Roma ka dobinen pengoro lično kotor andar o celo budžeto. Kana vareko najavil kaj sa ka barvaljon, trubul te sikavel o konkretno programo, i odluka thaj e uslovura save podržin lesko obećanje. [14]

I publika šaj te bičhalel hiljada ile dok šunel pale sumnakuno vreme. O računo e strujako ačhel ande isto valuta. Odoleske trubul te proverinas o obećanje angleder te ačhel varekasko životno plano.

Izvorura pale akava poglavlje

[12] Evropsko komisija. EU funding for Roma equality, inclusion and participation. Pregledo sar finansirinen thaj vodin pe e programura.

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combatting-discrimination/roma-eu/eu-funding-roma-equality-inclusion-and-participation_en

[14] Evropsko komisija. European Social Fund+. E ciljevura e programoske: zaposljavanje, obrazovanje, veštine thaj socijalno uključivanje.

https://commission.europa.eu/funding-and-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/european-social-fund_en

09. E terne maškar familijako predanje thaj beskrajno skrolovanje

Te zamislinas jekha terna Romnja savi prvo put istražil i istorija piri familijaki. Ande jekh snimko šunel pale e faraonura, ande aver pale hasardo pleme, ande trito pale o svemiro. Kana pučel pale izvoro, dobil nevo snimko. Akava si zamislime primero, ali o pučipe savo phutrel čačuno si: sar te pomožinas lake te proveril e informacije?

Pala nekoliko satova šaj te ovel la majbut phutarde prozorura nego odgovorura. Odothe samo o humoro nane dosta.

Lakere radoznalost trubul te las ozbiljno. Trubun lake dokumentura save šaj te lel thaj te dikhel, jasna objašnjenja thaj sloboda te pučel bi pritisakosko te biril savi strana ka lel.

Amare pretcura sas manuša e anavencar, e familijencar, e zanatencar, e paćapencar thaj e svakodnevne brigencar. Trubul te rodas lengoro čačuno dživdipe vi kana na dićhol sar filmsko scenario.

Šaj te kamas amaro narodo thaj te priznajinas kaj nešto još na džanas. Amare pretcura na trubun te oven faraonura te lengoro dživdipe vredil. E terne na trubun te birin e majglasnone govornikos te ovel len pengoro glaso.

Pala o pučipe katar avas često isi lično potreba: te šaj o čhavoro ponosno te phenel kon si, bi odolesko te kerel piri familija dinastija. Jekh sačuvime paramič e babaki, jekh proverime dokumento thaj jekh sikljilo romani alav šaj te oven leske majpaše katar jekh obećime carstvo. Amari čačuni istorija rodel vi radoznalost vi tatipen.

SO SIKLJILAM THAJ SO ŠAJ DALJE TE ISTRAŽINAS?

Pala sa e bare priče pale avas ko jednostavno pučipe: so andar akava o čitaoco šaj korkoro te proveril thaj so korisno šaj te prenesil averenge?

So sikljilam?

Sikljilam te razlikujinas lično paćape, familijako predanje, versko tumačenje thaj istorijsko dokaz. E istraživanja e čhibake thaj e romane populacijengere save istražisarde podržin indijske korenura, e granicencar save navedisardam. Na den odgovor pe svako pučipe thaj na odlučinen keci vredil o manuš vaj leski vera. [1–3]

O broj e pratilacengo, e titule thaj o sigurno vakeripe našti te menjinen o izvoro. Pala akava teksto našti te utvrdinas keci širisajli jekh tvrdnja, niti te dokažinas e motivura thaj e prihodura pojedine govornikurengere. Odothe ačhel bući pale dalje istraživanje.

So šaj te podelinas averencar?

Šaj te podelinas izvorura save šaj te proveren pe, o tačno anav e radosko, e autoros, o datumo thaj objasnipe so o izvoro potvrđil. Uz o linko te prenosinas vi leskere granice. Kana delinas objava soske oduševisarda amen vaj anđa amen holi, te ačhas thaj te proverinas so ande late si.

Amare čhavorenge šaj te prenosinas poštovanje pale e pretcura thaj sloboda te pučen. Šaj te sikavas lenge sar proveril pe jekh rečenica, sar prihvatil pe ispravka thaj soske pošteno si te phenas „Još na džanas“. Gija o znanje šaj te resel vi ko manuš savo na dićhla odova emitovanje.

Sar dalje te istražinas?

Te počninas jekha jasno tvrdnjasa. Te zapišinas e tačna lafura, o javno linko, o datumo thaj o tačno vreme ando snimko. Te dikhas sa o razgovoro. Te arakhas o dokumento pe savo o govorniko pozivil pe thaj te proverinas e autoros, o datumo, i originalno čhib thaj o smislo e navodosko.

Te uporedinas nezavisna izvorura; majbut kanalura save prepričinen isto priča nane majbut nezavisna potvrde. Pale jezičke, istorijske thaj verske tvrdnje te rodas objasnipe katar stručnjakura pale odola oblast. Kana dikhas so jekh određeno manuš phenel, te rodas lesko objasnipe thaj pošteno te prenosinas lesko odgovor.

Te vodinas beleške: potvrđime, nepotvrđime, osporime thaj phutardo pale dalje proveripe. E ispravke te objavinas te dićhon mišto. O UNESCO-esko okviro medijske thaj informacione pismenostako šaj te pomožil amen sar dodatno vodičo te kritički vrednujinas thaj odgovorno te podelinas e sadržajura. [4]

I vrednost akale izdanjaki ka dićhol kana vareko pala čitipe mirno ka pučel „Kaj si o izvoro?“, ka arakhel o dokumento thaj ka objasnil les avereske. Šaj te mukhas e generacijenge save aven vi o znanje vi o drom sar korkore te proveren les.

IZVORURA PALE DALJE ISTRAŽIVANJE

[1] Mislav Ježić; Katarina Katavić (2016). Sanskritske i prakrtske osnove romskoga jezika. Filologija 66, 19-34.

https://hrcak.srce.hr/index.php/en/clanak/274512

[2] Isabel Mendizabal et al. (2012). Reconstructing the Population History of European Romani from Genome-wide Data. Current Biology 22(24), 2342-2349.

https://doi.org/10.1016/j.cub.2012.10.039

[3] Yaron Matras (2010). The Roots of Romani. Romani in Britain: The Afterlife of a Language.

https://www.cambridge.org/core/books/abs/romani-in-britain/roots-of-romani/D9D1511FA117F718AF15ABC1F206FB85

[4] UNESCO IITE. Media and Information Literacy. Obrazovno okviro sar te resas dži ko informacije, kritički te vrednujinas len thaj odgovorno te podelinas len.

https://iite.unesco.org/mil/

10. Amari javno poruka

O ROMA VOICE na ka kerel piri bući te asavel e manušen. Na ka delinas e Romen pala o obrazovanje, i vera, o poreklo vaj savi organizacijake pripadinen.

Ali na ka prihvatinas ni te neproverime tvrdnje predstavinen pe sar istorijske činjenice samo soske phenel len jekh pindžardo govorniko vaj isi len but pregledura.

Amaro palunipe trubul pažljivo te istražil pe. Amare pretcuren trubul dostojanstveno te das godi. Pale amaro budućnost, e romane generacije save aven trubun te džanen so si dokumentujime, so još istražil pe thaj so još nane potvrđime.

NA ASAVAS E PAĆAPEN - RODAS DOKAZI PALE ISTORIJSKE TVRDNJE.

NA NAPADINAS E MANUŠEN - PROVERINAS ODOVA SO JAVNO PHENEL PE.

NA RODAS TE PAĆAN AMEN BI PUČIPASKO - RODAS IZVORURA SAVE ŠAJ TE PROVEREN PE.

Amare udara ačhen phutarde pale dokumentura, stručne ispravke thaj rasprava e argumentencar. Te pogrešinas, ka objavinas ispravka.

ROMA VOICE
Amari istorija. Amare pučimata. Amaro glaso.

IZVORURA THAJ DOKUMENTACIJA

[1] Mislav Ježić; Katarina Katavić (2016). Sanskritske i prakrtske osnove romskoga jezika. Filologija 66, 19-34.

https://hrcak.srce.hr/index.php/en/clanak/274512

[2] Isabel Mendizabal et al. (2012). Reconstructing the Population History of European Romani from Genome-wide Data. Current Biology 22(24), 2342-2349.

https://doi.org/10.1016/j.cub.2012.10.039

[3] Yaron Matras (2010). The Roots of Romani. Romani in Britain: The Afterlife of a Language.

https://www.cambridge.org/core/books/abs/romani-in-britain/roots-of-romani/D9D1511FA117F718AF15ABC1F206FB85

[4] UNESCO IITE. Media and Information Literacy. Obrazovno okviro sar te resas dži ko informacije, kritički te vrednujinas len thaj odgovorno te podelinas len.

https://iite.unesco.org/mil/

[5] Andrew Lang (uredniko). The Blue Fairy Book. Aladdin and the Wonderful Lamp; The Forty Thieves. Originalna književne tekstura, Project Gutenberg.

https://www.gutenberg.org/files/503/503-h/503-h.htm

[6] Savet Evropako. Arrival in Europe. Factsheets on Romani History 2.0, posebno strana 4: Little Egypt thaj e istorijske anava.

https://rm.coe.int/arrival-in-europe-factsheets-on-romani-history/16808b1908

[7] Diyanet. Rûm Suresi - Türkçe Meal (2021). Objasnipe e surako 30 thaj e istorijsko značenjasko e alavesko er-Rûm.

https://dijital.diyanet.gov.tr/Dinle/kuran-meali-sureler/rum-suresi-turkce-meal?id=2630

[8] Priya Moorjani et al. (2013). Reconstructing Roma History from Genome-Wide Data. PLOS ONE 8(3), e58633.

https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0058633

[9] UNESCO (26.11.2024). Behind the Screens: saopštenje pale pučipe 500 kreatorurenge ande 45 države.

https://www.unesco.org/en/articles/2/3-digital-content-creators-do-not-check-their-facts-sharing-want-learn-how-do-so-unesco-survey

[10] NASA Space Place. Is Time Travel Possible? Objasnipe sar o vreme džal pala i relativnost thaj sar odova razlikujil pe katar o putovanje kroz o vreme ande filmura.

https://spaceplace.nasa.gov/time-travel/en/

[11] Konvencija andar Montevideo pale prava thaj obaveze e državengere (1933), člano 1. O teksto e ugovorosko ande zbirka e Pravno fakultetoski e Univerzitetosko ando Oslo.

https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.html

[12] Evropsko komisija. EU funding for Roma equality, inclusion and participation. Pregledo sar finansirinen thaj vodin pe e programura.

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combatting-discrimination/roma-eu/eu-funding-roma-equality-inclusion-and-participation_en

[13] Jean-Jacques Hublin et al. (2020). Initial Upper Palaeolithic Homo sapiens from Bacho Kiro Cave, Bulgaria. Nature 581, 299-302.

https://www.nature.com/articles/s41586-020-2259-z

[14] Evropsko komisija. European Social Fund+. E ciljevura e programoske: zaposljavanje, obrazovanje, veštine thaj socijalno uključivanje.

https://commission.europa.eu/funding-and-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/european-social-fund_en

[15] Encyclopaedia Judaica / Jewish Virtual Library. Ten Lost Tribes. Istorijsko konteksto thaj e kasnije predanja pale e hasarde plemena.

https://jewishvirtuallibrary.org/ten-lost-tribes

[16] Romani Linguistics and Romani Language Projects, Manchester. Proto-Romani. Rano istorija e čhibaki thaj e centralnoindijske osobine.

https://www.kratylos.org/~raphael/romani/whatis/language/protoromani.html

[17] Michael C. Carlos Museum, Emory University. List of Characters: The Ramayana in Indian Painting. O Hanuman, o Rama, i Sita, o Lakshmana, o Ravana thaj o Vayu.

https://digitalprojects.carlos.emory.edu/exhibits/show/ramayana/ramayanalistofcharacters

[18] British Museum. Figure of Hanuman, 1922,1020.4. O predanje sar inđarda i planina e sastjarne čarencar te sastjarel e Lakšmanas.

https://www.britishmuseum.org/collection/object/A_1922-1020-4

[19] The Metropolitan Museum of Art. Hanuman in His Tantric Five-Headed Pancha Mukha Form, online zapiso 826439, inventarsko brojo 2019.209. O predanje kaj o Hanuman gindisarda kaj o Kham si voće.

https://www.metmuseum.org/de/art/collection/search/826439

[20] Manusmriti 1.33: Creation of Manu. Originalno teksto thaj o komentaro e Medhatithisko, o prevodo e Ganganath Jha-esko (1920), Wisdom Library.

https://www.wisdomlib.org/hinduism/book/manusmriti-with-the-commentary-of-medhatithi/d/doc145442.html

[21] Herbert F. Johnson Museum of Art, Cornell University. Brahma, Vishnu, and Shiva, inventarsko brojo 2011.088.001.

https://emuseum.cornell.edu/objects/44745/brahma-vishnu-and-shiva

[22] Norton Simon Museum. Hanuman, F.1972.45.05.S. O Rama sar avatar e Višnuosko thaj e Hanumanoski uloga ande Ramajana.

https://www.nortonsimon.org/art/detail/F.1972.45.05.S/